

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSINING INGLIZ TILI BILAN INTEGRATSIYALASHUVI

Dilorom Shodmonqulova

*Toshkent davlat pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim fakulteti o'qituvchisi
(dotsent)*

To'lqinova Zebo Anvar qizi

*Toshkent davlat pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim fakulteti 2-bosqich
talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini ingliz tili darslari bilan integratsiyalashuvi. Integratsiyalashuv metodikasi, jumladan. Ijod soati", "Xayol darsi"xaqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ona tili, integratsiya, ingliz tili, boshlang'ich sinf.

Abstract. This article discusses the integration of native language lessons with English lessons in primary school. Integration methodology, including such lessons as the lesson "Hour of Creativity", "Lesson of Imagination".

Keywords: Mother tongue, integration, English, primary school.

Аннотация. В данной статье рассматривается интеграция уроков родного языка с уроками английского языка в начальных классах. Методология интеграции, в том числе такие уроки как урок «Час творчества», «Урок воображения».

Ключевые слова: Родной язык, интеграция, английский язык, начальная школа.

Kirish. Ta'lim jarayonini samaradorligini oshirish nafaqat darsliklarga, balki o'qituvchining dars va fanga yondashuviga ham bog'liqdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi har tomonlama o'quvchini rivojlantiruvchi usullardan faol foydalana bilish kerak. Hozirda ta'lim tizimini jahon standartlariga bevosita javob beroladigan darajaga ko'tarish uchun fanlararo aloqani talab darajasida yo'lga qo'yish kerak. Bu — integratsiya. Boshlang'ich maktabda integratsiyani amalga oshiruvchi bo'g'in vazifasini o'qituvchining o'zi amalga oshiradi. U bolaning arifmetikaga, yozishga, tabiat, ko'pgina boshlang'ich tushunchalarga va yana ko'pgina narsalarga o'rgatadi. O'z kuch va imkoniyatlari darajasida bu ishni amalga oshiradi. Boshlang'ich sinflarda bir o'qituvchining dars berishini integratsiyaning bir usuli deb hisoblasak ham bo'ladi.

Asosiy qism

Integratsiya so'zi lotincha " integration"-tiklash, "integer"-butun so'zidan kelib chiqqan. Ta'lim mazmunini integratsiyalash – dunyo tendensiyasi (g'oya, fikr, intilish). Integrativ yondashuv turli darajadagi tizimli aloqalarning obyektiv yaxlitligini aks ettiradi. Integratsiya ilgari bo'lingan qismlarni bir butunga birlashtirish bilan bog'liq. U tizim elementlarining yaxlitlik va uyushqoqlik darajasini oshirishga olib keladi.

Integratsiyalash mobaynida bir-biriga bog'liqlik hajmi oshadi va tartibga tushadi, shu tizim qismlarning ishlashi va o'rganish obyektlarining yaxlitligini tartibga soladi.

Integrativ ta'limni tashkil etish haftasiga ikki soatga mo'ljallangan. Hafta oxirida ikki soatlik dars o'qitish maqsadga muvofiqdir, bunda bolalar, bir tomondan, asosiy darslardan ancha dam olishadi, ikkinchi tomondan, keyingi haftasiga darslarga tayyorlanishadi. Bunday ikki soatlik darsni "Ijod soati", "Xayol darsi" deb nomlash mumkin.

Integratsiyani amalga oshirishning usullari yaxshi yoki yomon bo'lishi mumkin, muammoning mohiyati shundaki, usullarning har biridan yuz o'girib, ikkinchisidan barcha darajalarida o'qituvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga oladigan integratsion choralar tuzishni kiritishidir. Muammoning bunday qo'yilishi integratsiyaning turli ta'lim pog'onalarida turli xususiyatlarga ega. Boshlang'ich maktabda integratsiyani bir-biriga nisbatan yaqin fanlarni birlashtirish asosida ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarning yosh xususiyatlariga javob beradigan va dars talablariga mos keladigan, maqsadni aniqlash bunday yangilanishning asosiy masalasidir.

Ona tili va ingliz tili fanlarining yaqinligi bu ularning tilni o'rgatishdadir. Tilga xos barcha xususiyatlar, hodisalar, yozish, talaffuz qilish, gap tuzish va boshqalar bir-biriga juda yaqindir. Farqli tomoni shuki, bu tillarning biri o'quvchining o'z ona tilisi bo'lsa, ikkinchisi unga umuman begona bo'lgan ingliz tilidir. Bu fanlarni integratsiyalash o'quvchilar ikki tilni taqqoslab, o'xshash va farqli jihatlarini ajratib o'rganishlariga imkon yaratib, o'quvchilarni bir paytning o'zida ikki tilni o'zlashtirishiga yordam beradi.

Bugungi kunda ona tili va ingliz tili darslari 1-sinfdan boshlab o'tilmoqda. Ona tili darsini boshlang'ich ta'limni tugallagan o'qituvchi, ingliz tilini esa shu yo'nalishni tamomlagan o'qituvchilar olib borishmoqda. Zamon talabi esa har bir jamiyat a'zosini ingliz tilini bilishini taqazo etmoqdadir. Boshlang'ich ta'limni tamomlagan yosh kadrlar esa ingliz tilini boshlang'ich sinf o'quvchilariga yetkazib bera oladigan darajada bilishlari shart hisoblanadi. Shunday ekan, ular bu fanni ham o'zlari o'tishlari mumkinligini tasdiqlaydi. Ana shundagina ular bimalol bu ikki til sohasini o'zaro bog'lashlariga zamin yaratishadi.

Ammo bu ikki fanlarni bir-biriga bog'lash o'qituvchiga hamda o'quvchilarga ayrim qiyinchiliklarni tug'diradi. Ya'ni ingliz tilini o'rganilishidagi ayrim murakkabliklarning mavjudligidir. Bu murakkablik tilning grammatika qismiga xos bo'lib, ingliz tilida o'rgatiladigan mavzu ona tilida shu sinfdan o'rgatilmassligidadir. 1-sinf o'quvchilariga ingliz tilida quyidagi mavzular o'rgatiladi: kishilik olmoshi (personal pronoun), shaxssiz gaplar (impersonal statements), buyruq mayli (command form), sanaladigan (countable) va sanalmaydigan (uncountable) otlar. Bu mavzular ona tilida: kishilik olmoshi 4-sinfdan, shaxssiz gaplar, buyruq mayli, sanaladigan va sanalmaydigan otlar umuman boshlang'ich sinfdan o'tilmaydi. 3-sinf ingliz tili darslarida sifat (adjective) larning

qiyosiy(comparative), orttirma(superlative) darajalari o'tiladi. Ona tili darslarida faqat sifat haqida ma'lumot beriladi.

Integratsion dars belgilangan dasturdan tashqari tashkil qilinganligi hisobga olinsa, unda o'qituvchi bu dars uchun alohida dastur tuzishi, o'zining samarali usullarida foydalanishi, qo'shimcha ma'lumotlar berishi va didaktik o'yinlar tashkil qilishi mumkin. Masalan: Kishilik olmosh(personal pronoun)lari mavzusini tushuntirish orqali ona tilidagi bog'lamlar mavzusini ham qisqacha yoritish va o'quvchilarda mavzu yuzasidan ham ingliz tilida, ham ona tilida tushuncha hosil qila olamiz.

I - MEN

YOU - SEN

HE - U (O'G'IL BOLALAR UCHUN)

SHE - (QIZ BOLALAR UCHUN)

IT - (NARSA-BUYUMLAR UCHUN)

WE - BIZ

YOU - SIZ

THEY - ULAR

I am a student ~ Men talabaman

He is a student ~ U talaba

She is a student ~ U talaba

We are students ~ Biz talabalarmiz

You are students ~ Siz talabalarsiz

They are students ~ Ular talabalar

Yana ingliz tilida hozirgi zamon davom(Present continuous) fe'li o'rgatiladi, ona tilida davom fe'li umuman o'rgatilmaydi.

Bu murakkabliklarni hal qilish albatta o'qituvchidan ijodiy fikrlashni, rejalashtirishni talab qiladi. Quyidagi mavzular bo'yicha boshlang'ich sinflarda ona tili va ingliz tillarini integratsiyalash mumkin: alifboni o'rganish(learning alphabet), so'roq gap(question sentence), sifat(adjective), son(nuber), fe'l(verb) va ot(noun) kabilar.

Bu fanlarni bog'laganda o'qituvchi aslo qiynalmaydi. Chunki ingliz tilining grammatikasini tushuntirish o'zbek tilida olib boriladi. Bu o'qituvchi va o'quvchiga qulaylikni keltirib chiqaradi. Dars konspektining o'zbek tilida yozish mumkinligi maqsadga muvofiqdir.

Ona tili va ingliz tili darslari integratsiyasining tarbiyaviy ahamiyati shuki, bu ikki fanning alohidaligi davridagi tarbiyaviy jihatlarining uyg'unlashishidir.

Ona tili darslarida o'zbek tiliga muhabbat va so'zga ehtiyotkorlik munosabatini tarbiyalashga alohida e'tibor beriladi. Buning uchun matn puxta tanlanadi. Tilni o'rganish jarayonida leksik-uslubiy ishlarga katta o'rin beriladi.

Xulosa

Ona tili o'qitish jarayoni ilmiy dunyoqarash asoslarini shakllantirishga qaratiladi. Ona tili darslarida har bir kishi uchun zarur bo'lgan saranjom-sarishtalik, mustaqillik, tashabbuskorlik sifatleri bilanham tanishtiriladi. Ona tili o'quvchilar ongini o'stirishga, ularga g'oyaviy-siyosiy, axloqiy, estetik va mehnat tarbiyasini berishga yo'naltirilgan.

Ingliz tilini o'rganish ingliz tilida suhbat olib borish, ingliz tilida yozilgan ma'lumotlarni ravon o'qib, mazmunini to'la tushunish. chet mamlakatlarga chiqib o'z faoliyatini yurishitishga imkon beradi.

Adabiyotlar

1. K. Qosimova, S. Fuzailov, A. Ne'matova. Ona tili (2-sinf uchun darslik). — T.: Cho'lpon, 2005.
2. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Birinchi jild. Toshkent, 2000- y.
3. M. Umarova, Sh. Hakimova. O'qish kitobi (3-sinf uchun darslik). —T.: Cho'lpon, 2008.
4. S.S. Xan, L. H.Jo'rayev. Kid's English (2-sinf uchun darslik). — T.:O'zbekiston, 2018.